

Ψυχή και Θεός στην Παλαιά Διαθήκη

Ορθοδοξία / Παλαιά Διαθήκη

Εύη Παπαϊωάννου, Θεολόγος - Νομικός

Η μελέτη της θεολόγου-νομικού Ε. Παπαϊωάννου για την έννοια της ψυχής στην Παλαιά Διαθήκη (προηγούμενο άρθρο: <https://www.pemptousia.gr/?p=79491>) εξετάζει τη σχέση της με το Θεό.

2.3. Ψυχή και Θεός

Η σχέση της ψυχής με τον Θεό καταγράφεται από πολύ νωρίς στην Π.Δ. και ειδικά κατά τη διήγηση της δημιουργίας του ανθρώπου. Είναι σημαντικό να πούμε ότι ο Θεός δεν δημιουργεί την ψυχή ως κάτι το ξεχωριστό, όπως το σώμα από το χώμα, αλλά εμφυσεί στον άνθρωπο την πνοή της ζωής και ο τελευταίος καθίσταται πλέον ψυχή ζώσα (Γεν. 2,7). Η ψυχή ζώσα είναι ο άνθρωπος στην ολότητά του, στην υλική και πνευματική ταυτόχρονα διάστασή του. Στις σχέσεις όμως της ψυχής με τον Θεό, στις οποίες γίνονται πολλές αναφορές στα παλαιοδιαθηκικά κείμενα, αναδεικνύεται τόσο η πνευματική όσο και η υλική διάσταση της ψυχής.

Πηγή: alaymanlooksatheword.blogspot.com

Το πρώτο χωρίο του Δευτερονομίου, το οποίο αναφέρεται στην ψυχή είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικό για την κατανόηση το θέματός μας: *«Πρόσεχε σεαυτώ και φύλαξον την ψυχήν σου σφόδρα, μη επιλάβη πάντα τους λόγους, ους εωράκασιν οι οφθαλμοί σου.»* Η ψυχή εδώ δεν αποτελεί απλά την ζωτική ενέργεια, αλλά ένα κατ' εξοχήν διανοητικό – πνευματικό μέγεθος το οποίο αξίζει προσοχής και φύλαξης, υπό την έννοια της εγρήγορσης ώστε να μην ξεχάσει όλους τους λόγους (του Θεού) στους οποίους ο άνθρωπος ήταν αυτήκοος και αυτόπτης. Η ψυχή λοιπόν, επιφορτίζεται από δω και στο εξής να φυλάσσει με προσοχή τους λόγους – νόμο του Θεού σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου. Έτσι εμφανίζεται ως εκείνο το στοιχείο της ανθρώπινης φύσης μέσα στο οποίο μπορεί να φυλάσσεται ο Θείος Νόμος.

Στο βιβλίο των Παραλειπομένων Α΄ αποδίδεται στην ψυχή η ιδιότητα να θέλει τη γνώση του Θεού: *«γνώθι τον Θεόν των πατέρων σου και δούλευε αυτώ εν καρδία τελεία και ψυχή θελούση».* Η ψυχή ως χώρος επιθυμίας, αφοσιώσεως και επικοινωνίας με τον θεό απασχόλησε ένα πολύ μεγάλο μέρος της παγκόσμιας θεολογικής παραγωγής τόσο από τους Πατέρες της Εκκλησίας όσο και από τους νεώτερους ακαδημαϊκούς θεολόγους[45]. Αν και είναι σχετικά βεβιασμένο να συμπεράνει κανείς ότι στο σημείο αυτό υποκρύπτονται όλα τα παραπάνω, αποτελεί ωστόσο μία αξιοσημείωτη πρώτη αναφορά, την οποία δεν συναντήσαμε σε άλλο

από τα κείμενα που έως εδώ εξετάσαμε. Η έφεση της ψυχής να επιθυμεί τον Θεό και την σχέση μαζί του αποτυπώνεται εναργέστατα και στο βιβλίο των Ψαλμών. Η επιθυμία αυτή εκδηλώνεται ως δίψα (Ψαλμ. 62,2), ως προσκόλληση της ψυχής στον Θεό (Ψαλμ. 62,9), ως βαθιά αναζήτηση και επιθυμία (Ψαλμ. 83,3) ως αγάπη για τον λόγο και τη δικαιοσύνη του Θεού (Ψαλμ. 118,20, 118,129, 118,167).

Η σπουδαιότερη ίσως προσφορά του βιβλίου των Ψαλμών στην ευρύτερη κατανόηση της έννοιας της ψυχής στην Παλαιά Διαθήκη είναι η σχέση της ψυχής με τον Θεό. Στους Ψαλμούς η σχέση αυτή εξελίσσεται σχεδόν σε εξάρτηση, όπως θα διαπιστώσουμε παρακάτω. Η σχέση αυτή παρουσιάζεται ποικιλότροπα και με διαφορετικές εκφάνσεις.

Ένα από τα πολύ σημαντικά στοιχεία σε αυτήν την σχέση είναι η τάση της ψυχής να στηρίζει την ελπίδα της στον Θεό, δείχνοντας έτσι την πίστη - εμπιστοσύνη της προς αυτόν. Η εμπιστοσύνη αυτή φανερώνεται και ως υποταγή στον Θεό. Το Ψαλμ. 56,2 αποδίδει στην ψυχή τη δυνατότητα - ιδιότητα να ελπίζει και να εμπιστεύεται τον Θεό και να ζητά ταυτόχρονα το έλεός του. Στο Ψαλμ. 118,109 ο άνθρωπος αφήνει την τύχη της ψυχής του για πάντα στα χέρια του Θεού, διότι αυτός είναι ο μόνος δυνατός για να την προστατεύσει. Στα 61,2 και 61,6 η ψυχή υποτάσσεται στον Θεό. Δεν χωρά αμφιβολία ότι η ψυχή εδώ περιλαμβάνει όλον τον άνθρωπο. Ωστόσο είναι απαραίτητο να σημειώσουμε ότι πουθενά μία τέτοια ενέργεια δεν μπορεί να την πραγματοποιήσει το σώμα. Το σώμα και οι δυνάμεις του μπορεί να ταπεινώνονται, να καταρρέουν και να συμπαρασύρουν τον ανθρώπινο ψυχισμό, ωστόσο δεν μπορούν να εκφράσουν αυτόβουλη ενέργεια υποταγής στον Θεό, κάτι που μόνον η ψυχή μπορεί να το κάνει.

Στο Ψαλμ. 118,81 η ελπίδα προς τον Θεό συνδέεται με την εξαντλητική αναζήτηση της σωτηρίας και στο Ψαλμ. 129,5 η ψυχή ελπίζει στον Θεό χάρη του νόμου του. Στο 140,8 η ελπίδα και η εμπιστοσύνη προς τον Θεό συνοδεύονται από τη δέηση να μην αφήσει ο Θεός την ψυχή να καταστραφεί. Μία από τις ωραιότερες εικόνες της σχέσης της ψυχής με τον Θεό μας δίνει ο 2^{ος} στίχος του 130^{ου} ψαλμού. Η ψυχή παρομοιάζεται με το βρέφος που μόλις απογαλακτίστηκε από τη μητέρα του, ωστόσο όταν επιθυμήσει κάτι πάλι στρέφει προς αυτήν ικετευτικά το βλέμμα του. Με την ίδια αφέλεια, εμπιστοσύνη και παρρησία η ανθρώπινη ψυχή υψώνεται προς τον Θεό έως ότου εκείνος ικανοποιήσει το αίτημά της.

Μία άλλη πτυχή της έννοιας της ψυχής, η οποία αναδεικνύεται μέσα από τα ψαλμικά κείμενα είναι θεώρησή της ως δοξολογικού οργάνου. Στις περιπτώσεις αυτές η ψυχή θαυμάζει τη δημιουργία του Θεού ή τις παρεμβάσεις του και τις εμφάνειές του και τον υμνεί χωρίς να περιμένει κάποια ανταπόδοση. Η συνήθης δοξολογική φράση την οποία συναντούμε είναι «ευλόγει η ψυχή μου τον Κύριον». Η

φράση αυτή απαντά πέντε φορές στα ψαλμικά χωρία 102,1, 102,2, 102,22, 103, 1 και 103,35. Από το 102,20 έως το 102,21 ο άνθρωπος καλεί όλη τη δημιουργία, την άυλη και την υλική, τους αγγέλους και τα «έργα» του Θεού, να το δοξολογήσουν μαζί με την ψυχή του. Ο τρόπος έκφρασης σε αυτό το σημείο μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ψυχή εδώ ταυτίζεται με το σύνολο του ανθρώπου, όλη τη ζωτική του ενέργεια, τον ψυχισμό του και την διάνοιά του, στοιχεία τα οποία επιστρατεύονται για να υμνήσουν τον Θεό. Άλλες δοξολογικές αναφορές της ψυχής προς τον Θεό καταγράφονται στα χωρία 138,14 και 145,1.

[Συνεχίζεται]

[45] Βλ. ενδεικτικά: Μ. Αθανασίου, *Περί σώματος και ψυχής*, **PG28**. Γρηγορίου Νύσσης, *Περί ψυχής και αναστάσεως*, PG 46. Konrad Stock, «...auf der Suche nach ihrer Seele...»: Überlegungen aus systematisch-theologischer Sicht στο *Pastoraltheologie* 92 (2003)σ.114-118. Frederic Raurell, Righteousness' gift of immortality (Wis 1,1-15) στο *Laurentianum* 40, (1999) σ.417-436. Του ιδίου, From dikaiosyne to athanasia (Wis 1,1.15) στο *Treasures of wisdom* (1999), σ. 331-349. Kees Waaijman, The soul as spiritual core concept : a scriptural viewpoint στο *Studies in spirituality* 6 (1996) σ.5-19.

<http://bitly.com/1sknvp1>